

Erfgoed
in den vreemde

Een Nederlandse kleermaker aan het Ottomaanse hof

Johannes Botter en zijn huis

In 1901 opende kleermaker Johannes Botter een luxe boetiek voor herenkleding aan de Grande Rue de Pera in Constantinopel. Het monumentale 'Botterhuis' van zeven verdiepingen is de architectonische herinnering aan wat deze Nederlander in het Ottomaanse rijk bereikte.

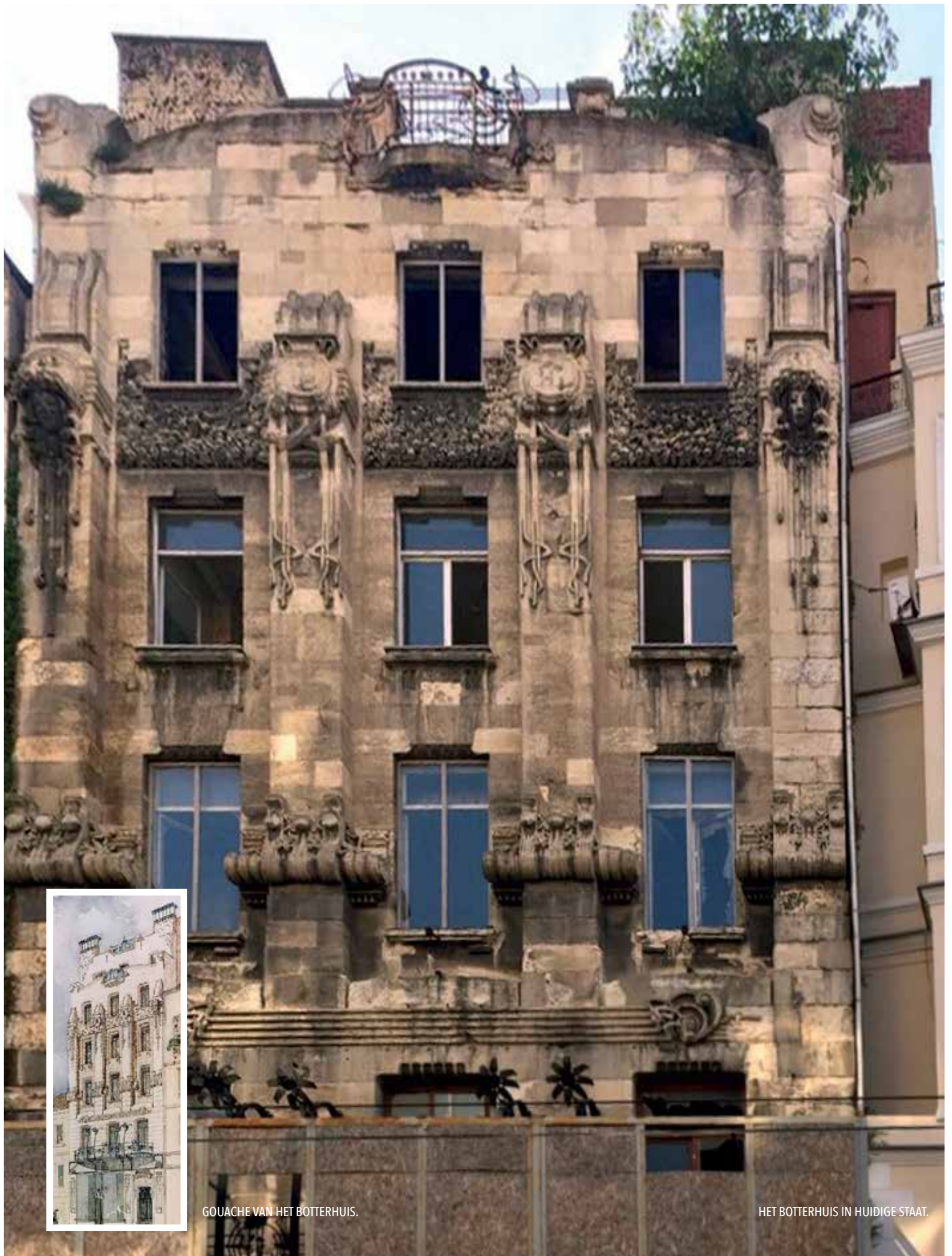

KLEDINGLABEL VAN J. BOTTER.

TEKST: TVCULTURE

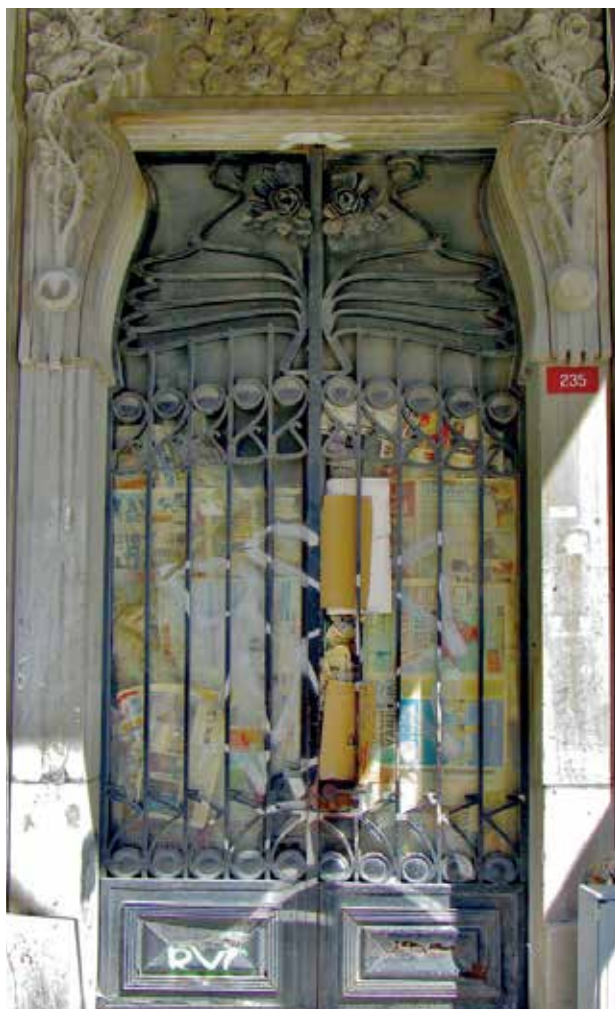

DE GRAND RUE DE PERA, EIND NEGENTIENDE EEUW.

GOUACHE VAN HET BOTTERHUIS.

HET BOTTERHUIS IN HUIDIGE STAAT.

Toen hij zijn nieuwe winkel opende aan wat nog altijd een van de populairste winkelstraten is van het moderne Istanboel, de İstiklal Caddesi in de wijk Beyoğlu, op steenworp afstand van het bekende Taksimplein, kon Johannes Botter terugkijken op een succesvolle en bewogen carrière.

Botter werd in 1845 geboren in Harderwijk, de oude havenstad aan de Zuiderzee. Van jongs af aan had hij talent voor kleding en hij volgde zijn droom; naar Londen, naar Parijs en uiteindelijk naar Constantinopel.

Koninklijke kleermaker

In die tijd, aan het einde van de negentiende eeuw, was de Ottomaanse elite zeer gecharmeerd van de West-Europese smaak en mode. Johannes Botter, ook wel bekend als Jean of John Botter, viel al snel op als een kleermaker die kwaliteit en integriteit hoog in het vaandel had.

Het hielp ook dat hij vloeiend Frans sprak, een taal die veel van zijn Engelse collega's niet onder de knie hadden en die de lingua franca was van de Turkse high society.

Botters faam verspreidde zich al snel tot de hoogste kringen van de regering en hij groeide uit tot de favoriete kleermaker van het Ottomaanse hof en vooral van sultan Abdul Hamid II (1842-1918). Rond 1890 benoemde Hamid hem zelfs tot *terzi başı*, de hoofdkleermaker van het hof.

Botter kreeg daarmee het recht om het keizerlijke keurmerk van de *tuğra* te gebruiken, de handtekening en tevens

Zomerhuizen

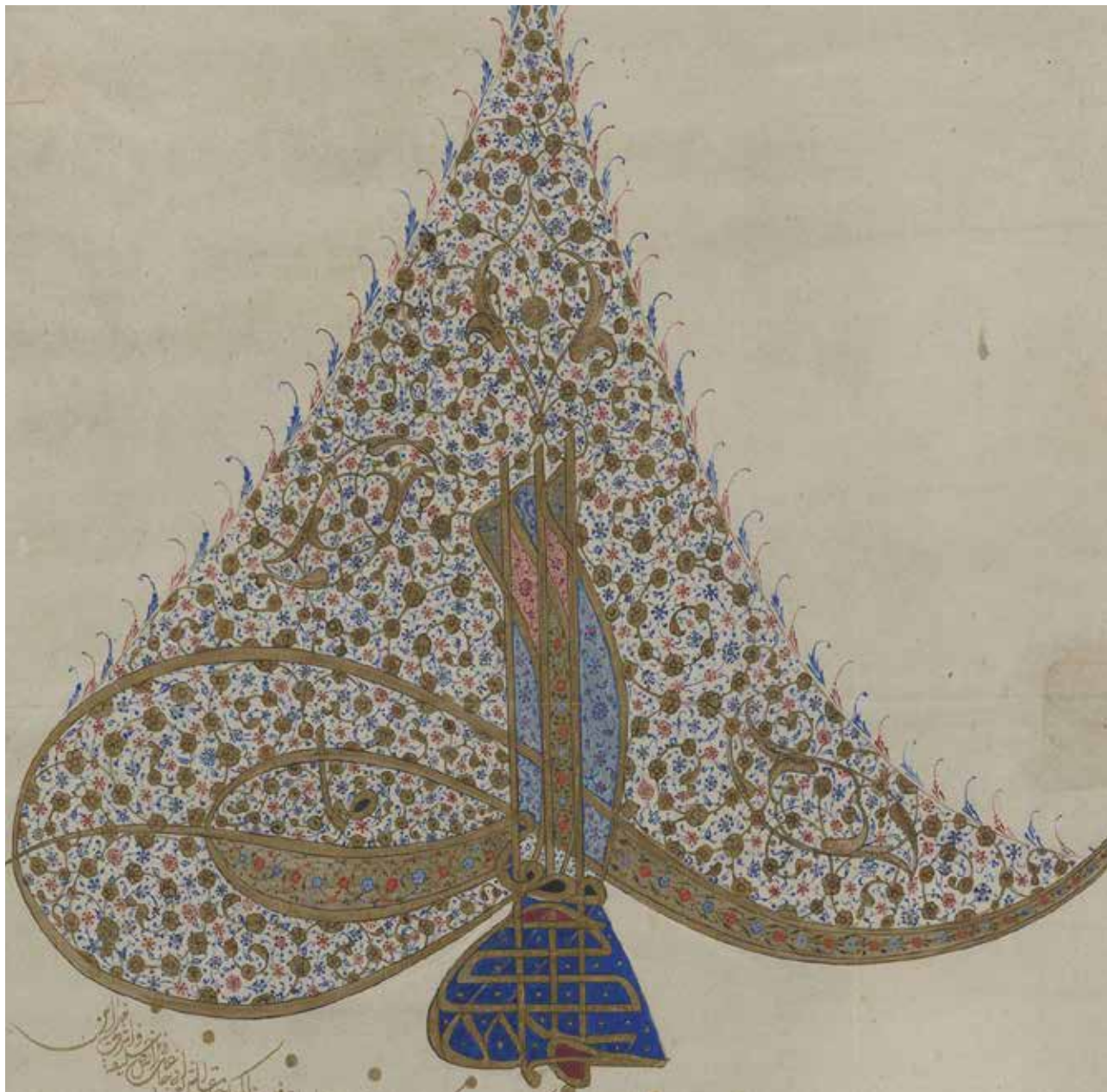
Net als veel van haar tijdgenoten investeerde de familie Botter in zomerhuizen. Op de Aziatische oever van de Bosporus liet ze op een locatie die nog altijd een schitterend uitzicht biedt over Istanboel een houten villa bouwen – het Jean Botter herenhuis – met aangrenzende huizen voor familieleden.

Een paar van die huizen zijn bewaard gebleven. Waarschijnlijk zijn ze ontworpen door Ricardo Tommaso d'Aranco, die ook het Botterhuis tekende. Johannes Botters' dochter Josephine woonde tot 1929 in haar buitenhuisje, totdat ze naar het Verenigd Koninkrijk verhuisde. De historische gebouwen worden nu bedreigd door de ontwikkeling van een appartementencomplex.

LINKS: DE VOORDEUR VAN HET BOTTERHUIS.

RECHTS: LIFTSCHACHT MET BLOEMMOTIEF IN HET TRAPPENHUIS.

HET JEAN BOTTER HERENHUIS.

AHITNAME UIT 1612, VERDRAG TUSSEN NEDERLAND EN HET OTTOMAANSE RIJK (BRON NATIONAAL ARCHIEF).

herkenningssymbool van de sultan, te vergelijken met het wapen van een Europese vorst. Ook mocht hij zich voortaan *Tailleur de Sa Majesté Impériale le Sultan* noemen.

Het Botterhuis

In 1900 gaf de sultan Botter toestemming zijn eigen mode-atelier te bouwen aan de Grande Rue de Pera, vlakbij de Nederlandse, Zweedse en Russische ambassades. Een andere favoriet van het hof, de Italiaanse architect Ricardo Tommaso d'Aranco, werd gevraagd het gebouw te ontwerpen.

Het monumentale pand was het allereerste voorbeeld van de Art Nouveau-stijl in Constantinopel, met bloemmotieven, glas-in-loodramen en prachtig bewerkte gietijzeren ornamenten en balkons. Op de begane grond had Botter zijn omvangrijke winkel, op de eerste verdieping een atelier en daarboven woonde hij met zijn vrouw en kinderen in een groot appartement.

Het leven van de succesvolle kleermaker veranderde ingrijpend in de jaren van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918). Het Ottomaanse rijk begon steeds verder in te storten en de keizerlijke kleermaker verloor zijn bevoorrechte positie.

Vier eeuwen diplomatieke betrekkingen

Sultan Ahmed I gaf in 1612 Nederlanders het recht handel te drijven in en met het Ottomaanse rijk. Niet toevallig, want net als de Ottomanen waren de Nederlanders verwickeld in een oorlog met Spanje.

Dat het kleine land standhield tegen de Spaanse grootmacht was opgevallen in Constantinopel. Sindsdien onderhouden Nederland en Turkije bijna ononderbroken diplomatieke relaties.

Cornelis Haga, de eerste Nederlandse ambassadeur aan het Ottomaanse hof, ontving in de zomer van dat jaar het officiële document, de zogeheten ahitname, die zich tegenwoordig

bevindt in het Nationaal Archief te Den Haag.

Ahitnames zijn plechtige, door de sultan onder ede afgegeven verklaringen, in sierschrift opgesteld en wel drie tot vijf meter lang. De sultan bekrachtigde het document met zijn tuğra, zijn handtekening en herkenningssymbool.

LINKS: HOUTEN DEUR NAAR SLAAPKAMER.

RECHTS: GLAS-IN-LOOD DEUREN NAAR HET TRAPPENHUIS.

SULTAN ABDUL HAMID II.

Erfgoed
in den vreemde

Een Nederlands paleis

Niet ver van het Botterhuis, op nummer 197 van de İstiklal Caddesi, bevindt zich het Nederlandse consulaat-generaal. Het is een groene oase van rust, gecentreerd rond een negentiende-eeuwse buitenplaats, het zogenoemde Palais de Hollande.

Ter plekke stond in 1612 het huis van ambassadeur Cornelis Haga. In de Ottomaanse tijd woonden in dit deel van de stad veel buitenlanders. Vandaag de dag vinden we er nog steeds tal van consulaten, zoals het Franse, Zweedse en het Russische.

Van de oorspronkelijke woning van Cornelis Haga zijn nog slechts delen van de fundamenteën over. Het huidige Nederlandse stadspaleis is in 1858 door een Italiaanse architect gebouwd. Mede daarom lijkt het op een Italiaanse villa, wat destijds in de mode was.

De reputatie van zijn vakmanschap overleefde echter de politieke omwentelingen. Botter ontwierp zelfs een wollen vest voor de man die de grondlegger van de latere Turkse Republiek zou worden, Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938).

Verval

Door de oorlog en de politieke situatie was de sfeer in Constantinopel echter niet meer geschikt voor mode en luxe-

goederen. Voor Botter en veel van zijn collega's droogden de commerciële kansen op.

Botter werd ziek en stierf in 1917 in een ziekenhuis in Zwitserland. Zijn vrouw en schoonzoon zetten de firma Botter tot eind jaren dertig zo goed mogelijk voort. Het Botterhuis was toen al verkocht, eerst aan een lid van de keizerlijke huishouding en later werd het een bank.

Tegenwoordig staat het Botterhuis er leeg en verlaten bij. Het verkeert al jaren in verval. De eens zo fraaie kalkstenen gevel is ernstig aangetast. De hoofdstructuur van het huis is echter tot op de dag van vandaag bewaard gebleven.

Er worden plannen ontwikkeld om het gebouw in oude glorie te herstellen, zodat het zijn centrale positie aan de İstiklal Caddesi, een van de drukste winkelstraten ter wereld, kan heroveren.

Nederland en Turkije delen een lange geschiedenis. In het kader van het programma Gedeeld Cultureel Erfgoed van de Nederlandse overheid gaan Nederland en Turkije in de toekomst samenwerken om het gedeelde erfgoed een duurzame toekomst te geven.

HET PALAIS DE HOLLANDE,
HET NEDERLANDSE CONSU-
LAAT IN ISTANBOEL.

ORNAMENT AAN DE
BUITENMUUR VAN HET
BOTTERHUIS.